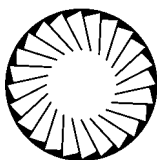

АЗ СЪМ БЪЛГАРЧЕ

Избрани
стихотворения

ХЕЛИОПОЛ

**„...СМОК е засмукал живот народен,
смучат го наши и чужди гости!“**

Из „Елегия“ от Христо Ботев

- © Хелиопол, 2007
- © Подбор и редакция: Галин Йорданов, 2007
- © Христо Танев, художник на корицата, 2007

ISBN: 978-954-578-191-9

СЪДЪРЖАНИЕ

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ	5
ДОБРИ ЧИНТУЛОВ (1823–1886)	7
СТАНИ, СТАНИ, ЮНАК БАЛКАНСКИ!	7
СТАРА МАЙКА СЕ ПРОЩАВА СЪС СИНА СИ	9
ВЯТЪР ЕЧИ, БАЛКАН СТЕНЕ	11
ХРИСТО БОТЕВ (1848–1876)	12
ЕЛЕГИЯ	12
МАЙЦЕ СИ	14
КЪМ БРАТА СИ	16
В МЕХАНАТА	17
ХАДЖИ ДИМИТЪР	19
МОЯТА МОЛИТВА	21
БОРБА	23
ОБЕСВАНЕТО НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ	25
ИВАН ВАЗОВ (1850–1921)	26
АЗ СЪМ БЪЛГАРЧЕ	26
БЪЛГАРИЯ	27
ДЕ Е БЪЛГАРИЯ?	29
ОТЕЧЕСТВО ЛЮБЕЗНО, КАК ХУБАВО СИ ТИ!	31
БЪЛГАРИЙО, ЖИВЕЙ!	33
НА БЪЛГАРИЯ	34
ИСТОРИЯТА НАША	36
ЦАР СИМЕОН	37
„БАЛКАНСКИЯТ ШЕЙЛОК“	39
ПОКЛОН	40
ЕЗИКЪТ НАШ	41
МОЛИТВА	43

„ЕЛАТЕ НИ ВИЖТЕ!“	44
„РАДЕЦКИ“	46
СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ	51
ПОСЛЕДНАТА БОРБА	53
ХАОСЪТ	55
АПАТИЯТА	57
ПУСТОТА	58
ПРИ ПЪРВИЯ ЗОВ	60
СЪЗЕРЦАНИЕ	61
МОИТЕ ПЕСНИ	62

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

Настоящото сборниче съдържа 33 от най-известните стихотворения, писани през Възраждането и скоро след Освобождението от колосите на нашата поезия – Добри Чинтулов, Христо Ботев и Иван Вазов. В тях личи отношението на поетите към собствената им държава, народ и език, наред с тревогите, съпътствали живота им.

Ако днес сме забравили много от миналото си и вървим сляпо към национално обезличаване – не без чужда помощ, нека това малко сборниче се опита да събуди нещичко у нас.

Галин Йорданов

ДОБРИ ЧИНТУЛОВ (1823–1886)

СТАНИ, СТАНИ, ЮНАК БАЛКАНСКИ!

Стани, стани, юнак балкански,
от сън дълбок се събуди,
срещу тирана отомански
ти българите поведи!

Че сълзи кървави пролива
във робство милий наш народ;
високо той ръце простира
да го избави вишний бог!

И тъй ний много претърпахме,
но стига толкоз да търпим,
да бъдем пак, каквито бяхме,
ил' всинца да се изтребим.

Докога, братя, да се губим?
Защо да се не съберем?
Така ли вечно ще се трудим
и в робство всинца да измрем?

Я вижте, братя, погледнете
на ближните нам племена!
От тях добър пример вземете
как се прославят имена!

Станете, братя, вий станете,
начало покажете вий;
и сабите си запашете,
и помощ ще ви се яви.

На помощ сърби, черногорци
със радост ще се затекат,
а и от север храбри руси
тозчас ще да се появят.

Догде е мъничка змията,
елате да се съберем!
С крака да й строшим главата,
свободни да се назовем!

Да стане левът наш, балкански,
от него вятър да повеи,
та полумесец отомански
под тъмен облак да тъмней!

Да си развием знамената,
да светне нашата земя,
да си прославим имената,
да гинат турски племена!

СТАРА МАЙКА СЕ ПРОЩАВА СЪС СИНА СИ

Прощавай, синко, много здраве,
едничка рожбо на светът;
така съдбата нам направи
син с майка да се разделят.

Това ли чаках аз от тебе,
откак си още малък бил,
та сега в мойто старо време
в път дълъг си се наредил?

В страни ти чужди ще да идеш,
къде ти сочи съвестта,
светът и хората да видиш
и да си търсиш там честта.

Но мислиш ли ти, рожбо мила,
че ще да имам аз покой,
кога от старост и без сила
любезний образ спомня твой?

Ако да видя буря страшна
със силен дъжд да завали,
то моята душа нещастна
от страх ще скоро затрепти.

Ако трескавицата слушам
и страшен гърмел да гърми,
то аз със страх голям ще думам:
„Ах, сега де ли е син ми?“

Когато овците заблеят,
играят, тичат по поле;
когато птичките запеят
под ясно-синьото небе,

ще думам аз: „Ах, птички, овци,
и вий си имате деца,
при вас играят вашите рожби,
но мойта в чужда е страна!“

Кога се вече ти находиш
по чуждестранни градове
и в тази къща пак си додиш,
кой ще ти помощ подаде?

„Къде е мойта майка мила?“
роднините ще питаш ти,
но само нейната могила
тогаз ще ти покажат тий.

Душата ти не ще забрави
това, що ти хортувах аз.
Върви, носи си много здраве
и споменувай пак за нас.

ВЯТЪР ЕЧИ, БАЛКАН СТЕНЕ

Вятър ечи, Балкан стене,
сам юнак на коня
с тръба зове своите братя:
всички на оръжие!

Дойде време, ставайте,
от сън се събуждайте,
доста робство и тиранство,
всички на оръжие!

Който носи мъжко сърце
и българско име,
да препаше тънка сабя,
знаме да развие!

Който не знай за свой народ
на поле да умре,
неговото отечество
люто ще го кълне.

ХРИСТО БОТЕВ

(1848–1876)

ЕЛЕГИЯ

Каж ми, кажи, бедний народе,
кой те в таз робска люлка люлее?
Тоз ли, що Спасителя прободe
на кръста нявга зверски в ребрата,
или тоз, що толкоз годин ти пее:
„Търпи, и ще си спасиш душата“?!

Той ли или някой негов наместник,
син на Лойола и брат на Юда,
предател верен и жив предвестник
на нови тегла за сиромаси,
нов кърджалия в нова полуда,
кой продал брата, убил баща си?!

Той ли? – Каж ми. Мълчи народа!
Глухо и страшно гърмят окови,
не чуй се от тях глас за свобода.
Намръщен само с глава той сочи
на сган избрана – рояк скотове,
в сюртуци, в реси и слепци с очи.

Сочи народът, и пот от чело
кървав се лее над камък гробен;
кръстът е забит във живо тело,
ръжда разяда гложгани кости,
смок е засмукал живот народен,
смучат го наши и чужди гости!

А бедният роб търпи, и ние
без срам, без укор, броиме време,
откак е в хомот нашата шия,
откак окови влачи народа,
броим, и с вяра в туй скотско племе
чакаме и ний ред за свобода!

МАЙЦЕ СИ

Ти ли си, мале, тай жално пела,
ти ли си мене три годин клела,
та скитник ходя злочестен ази
и срещам това, що душа мрази?

Бащино ли съм пропил имане,
тебе ли покрих с дълбоки рани,
та мойта младост, мале, зелена
съхне и вехне, люто язвена?

Весел ме гледат мили другари,
че с тях наедно и аз се смея,
но те не знаят, че аз веч тлея,
че мойта младост слана попари!

Отде да знаят? Приятел нямам –
да му разкрия що в душа тая;
кого аз любя и в какво вярвам –
мечти и мисли, от що страдая.

Освен теб, мале, никого нямам,
ти си за мен любов и вяра;
но тука вече не се надявам
тебе да любя: сърце догаря!

Много аз, мале, много мечтаях
щастие, слава да видим двама;
сила усещах – що не желаях?
Но за вси жалби приготви яма!

Една сал клета, една остана:
в прегръдки твои мили да падна,
та туй сърце младо, таз душа страдна
да се оплачат тебе горкана...

Баща и сестра, и братя мили
аз да прегърна искам без злоба,
пък тогаз нека измръзнат жили,
пък тогаз нека изгния в гроба!

КЪМ БРАТА СИ

Тежко, брате, се живее
между глупци неразбрани;
душата ми в огън тлее,
сърцето ми – в люти рани.

Отечество мило любя,
неговият завет пазя,
но себе си, брате, губя,
тия глупци като мразя.

Мечти мрачни, мисли бурни
са разпнали душа млада;
ах, ръка си кой ще турне
на туй сърце, дето страда?

Никой, никой! То не знае
нито радост, ни свобода;
а безумно как играе
в отзив на плач из народа!

Често, брате, скришом плача
над народен гроб печален;
но кажи ми що да тача
в тоя мъртъв свят коварен?

Нищо, нищо! Отзив няма
на глас искрен благороден,
пък и твойта й душа няма,
на глас божий – плач народен.

В МЕХАНАТА

Тежко, тежко! Вино дайте!
Пиян дано аз забравя
туй, що, глупци, вий не знайте
позор ли е или слава!

Да забравя край свой роден,
бащина си мила стряха
и тез, що в мен дух свободен,
дух за борба завещаха!

Да забравя род свой беден,
гробът бащин, плачът майчин,
тез, що залькът наеден
грабят с благороден начин.

Грабят от народа гладен:
граби подъл чорбаджия,
за злато търговец жаден
и поп с божа литургия!

Грабете го, неразбрани!
Грабете го! Кой ви бърка?
Скоро той не ще да стане:
ний сме всинца с чаши в ръка!

Пием, пеем буйни песни
и зъбим се на тирана;
механите са нам тесни –
крещим: “Хайде на Балкана!”

Крещим, но щом отрезнеем,
забравяме думи, клетви,
и немеем, и се смеем
пред народни свети жертви!

А тиранинът върлува
и безчести край наш роден:
коли, беси, бие, псува
и глоби народ поробен!

О, налейте! Ще да пия,
на душа ми да олекне,
чувства трезви да убия,
ръка мъжка да омекне!

Ще да пия на пук врагу,
на пук и вам, патриоти!
Аз веч нямам мило, драго,
а вий... вий сте идиоти!

ХАДЖИ ДИМИТЪР

Жив е той, жив е! Там, на Балкана,
потънал в кърви, лежи и пъшка
юнак с дълбока на гърди рана,
юнак във младост и сила мъжка.

На една страна захвърлил пушка,
на друга – сабя, надве строшена;
очи тъмнеят, глава се люшка,
уста проклинат цяла вселена!

Лежи юнакът, а на небето
слънцето, спряло, сърдито пече;
жътварка пее нейде в полето
и кръвта още по-силно тече!

Жътва е сега... Пейте, робини,
тез тъжни песни! Грей и ти, слънце,
в таз робска земя! Ще да загине
и тоя юнак... Но млъкни, сърце!

Тоз, който падне в бой за свобода,
той не умира: него жалеят
земя и небо, звяр и природа,
и певци песни за него пеят...

Денем му сянка пази орлица
и вълк му кротко раната ближе;
над него сокол, юнашка птица,
и тя се за брат, за юнак грижи.

Настане вечер, месец изгрее,
звезди обсипят свода небесен;
гора зашуми, вятър повее,
Балканът пее хайдушка песен!

И самодиви в бяла премяна,
чудни, прекрасни, песен поемнат,
тихо нагазят трева зелена
и при юнака дойдат, та седнат.

Една му с билки раната върже,
друга го пръсне с вода студена,
трета го в уста целуне бълже,
а той я гледа – мила, засмена!

„Каж ми, сестро, де Караджата?
Де е и мойта вярна дружина?
Каж ми, пък ми вземи душата –
аз искам, сестро, тук да загина!“

И плеснат с ръце, па се прегърнат,
и с песни хвъркват те в небесата,
летят и пеят, дорде осъмнат,
и търсят духът на Караджата...

Но съмва вече! А на Балкана
юнакът лежи, кръвта му тече,
вълкът му ближе лютата рана
и слънцето пак пече ли, пече!

МОЯТА МОЛИТВА

О, мой Боже, прави Боже!
Не ти, що си в небесата,
а ти що си в мене, Боже,
мен в сърцето и душата.

Не ти, комуто се кланят
калугери и попове
и комуто свещи палят
православните скотове;

не ти, който си направил
от кал мъжът и жената,
а човекът си оставил
роб да бъде на земята;

не ти, който си помазал
царе, папи, патриарси,
а в неволя си зарязал
моите братя сиромаси;

не ти, който учиш роба
да търпи и да се моли,
и храниш го, дор до гроба
само със надежди голи;

не ти, Боже на лъжците,
на безчестните тирани,
не ти, идол на глупците,
на човешките душмани!

А ти, Боже на разумът,
защитниче на робите,
на когото ще празнуват
денят скоро народите!

Вдъхни всекиму, о, Боже,
любов жива за свобода –
да се бори кой как може
с душманите на народа.

Подкрепи и мен ръката,
та кога въстане робът,
в редовете на борбата
да си найда и аз гробът!

Не оставяй да изстине
буйно сърце във чужбина
и гласът ми да премине
тихо, като през пустиня!

БОРБА

В тъги, в неволи, младост минува,
кръвта се ядно в жили вълнува,
погледът мрачен, умът не види
добро ли, зло ли насреща иде...
На душа лежат спомени тежки,
злобна ги памет често повтаря,
в гърди ни любов, ни какпа вяра,
нито надежда – от сън мъртвешки
да можеш свестен човек събуди!
Свестните у нас считат за луди,
глупецът в редом всеки почита:
„Богат е“, казва, пък го не пита
колко е души изгорил живи,
сироти колко той е ограбил
и пред олтара бога измамил
с молитви, с клетви, с думи лъжливи.
И на обществен тоя мъчител
и поп, и черква с вяра слугуват;
нему се кланя дивак учител
и с вестникарин зайдно мъдруват,
че страх от бога било начало
на всяка мъдрост... Туй е казало
стадо от вълци във овчи кожи,
камък основен, за да положи
на лъжи свети, а ум човешки
да скове навек в окови тежки!
Соломон, тоя тиран развратен,
отдавна в рая нейде запратен,
със своите притчи между светците,
казал е глупост между глупците,
и нея светът до днес повтаря –

„Бой се от бога, почитай царя!“
Свещена глупост! Векове цели
разум и съвест с нея се борят;
борци са в мъки, в неволи мрели,
но, кажи, що са могли да сторят?!
Светът, привикнал хомот да влачи,
тиранство и зло и до днес тачи;
тежка желязна ръка целува,
лъжливи уста слуша със вяра:
мълчи, моли се, кога те бият,
кожата да ти одере звярът
и кръвта да ти змии изпият –
на бога само ти се надявай;
„Боже, помилуй – грешен съм ази“,
думай, моли се и твърдо вярай –
бог не наказва, когото мрази...
Тъй върви светът! Лъжа и робство
на тая пуста земя царува!
И като залог из род в потомство
ден и нощ – вечно тук преминува.
И в това царство кърваво, грешно,
царство на подлост, разврат и сълзи,
царство на скърби – зло безконечно! –
кипи борбата и с стъпки бързи
върви към своя свещен конец...
Ще викнем ние: “Хляб или свинец!“

ОБЕСВАНЕТО НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ

О, майко моя, родино мила,
защо тъй жално, тъй милно плачеш?
Гарване, и ти, птицо проклета,
на чий гроб тъй грозно грачиш?

Ох, зная, зная, ти плачеш, майко,
затуй, че ти си черна робиня,
затуй, че твоят свещен глас, майко,
е глас без помощ, глас във пустиня.

Плачи! Там, близо край град София
стърчи, аз видях, черно бесило,
и твой един син, Българийо,
виси на него със страшна сила.

Гарванът грачи грозно, зловещо,
псета и вълци вият в полята,
старци се молят богу горещо,
жените плачат, пицят децата.

Зимата пее свойта зла песен,
вихрове гонят тръни в полето,
и студ, и мраз, и плач без надежда
навяват на теб скръб на сърцето.

ИВАН ВАЗОВ

(1850–1921)

АЗ СЪМ БЪЛГАРЧЕ

Аз съм българче и силна
майка мене е родила;
с хубости, блага обилна
мойта родина е мила.

Аз съм българче. Обичам
наште планини зелени,
българин да се наричам –
първа радост е за мене.

Аз съм българче свободно,
в край свободен аз живея,
всичко българско и родно
любя, тача и милея.

Аз съм българче и расна
в дни велики, в славно време,
син съм на земя прекрасна,
син съм на юнашко племе.

БЪЛГАРИЯ

Обичах те, когато бе робиня
и влачеше позорния хомот,
и всеки зов към по-добър живот
над теб минаваше кат' през пустиня.

Обичах те, кога изгря над теб
зорницата на твойто пробуждение,
духовна светлина и просвещение
за теб станаха насъщний хлеб.

Обичах те, кога ярем да счупиш,
ти меч изтегли във неравен бой
и с жертви страшни, скъпи и безброй
успя си бъдещето да изкупиш.

Обичах те, когато заблестя
свободата над твоите балкани,
кога над твоите пепелища, рани –
живот разкошен буйно зацъфтя.

Здрависах те, кога света зачуди
при Сливница с победни си „ура“
и първите си лаври ти набра,
и мощ незнайна се у теб пробуди.

Обичах те във твоите смутни дни
и в трусовете страшни, що изпати,
когато в късо време преживя ти
на век тревогите, безчет злини.

Обичам те и днес, кога забрави
задачи светли и уроци зли,
на жажди бесни, диви крамоли
да станеш поприще ти се остави;

когато в твойта почва семена
ужасни падат – за ужасна жътва,
и пъклен дух към лош те край упътва,
обезверена в всички знамена;

кога си жадна да чуйш бодър зов,
о, майко бедна, майко безпокойна –
и повече от сявгаш си достойна
за плач, за порицание и любов!

ДЕ Е БЪЛГАРИЯ?

Питат ли ме дей зората,
мен огряла първи път,
питат ли ме дей земята,
що най любя на светът?

Тамо, аз ще отговоря,
де се белий Дунав лей,
де от изток Черно море
се бунтува и светлей;

тамо, де се възвишава
горда Стара планина,
де Марица тихо шава
из тракийска равнина;

там, де Вардар през полята
мътен лей се и шуми,
де на Рила грей главата
и при охридски вълни.

Там, де днес е зла неволя,
де народа й мъченик,
дето плачат и се молят
все на същия език.

Там роден съм! Там деди ми
днес почиват под земля,
там гърмяло тяхно име
в мир и в бранните поля.

До чукарите карпатски
е стигала тяхна власт
и стените цариградски
треперили са тогаз.

Вижте Търново, Преслава –
тия жални съсипни:
на преминалата слава
паметници са они!

Българийо, драга, мила –
земля, пълна с добрини,
земля, що си ме кърмила,
мойт поклон приемни!

Любя твоите балкани,
твойте реки и гори,
твойте весели поляни,
де бог всичко наспори;

твойте мъки и страдания,
твойта славна старина,
твоите възпоминания,
твойта светла бъднина.

Дето ази и да трая –
за теб мисля и горя,
в теб родих се и желая
в теб свободен да умра.

ОТЕЧЕСТВО ЛЮБЕЗНО, КАК ХУБАВО СИ ТИ!

I

Отечество любезно, как хубаво си ти!
Как чудно се синее небето ти безкрайно!
Как твоите картини менят се омайно!
При всеки поглед нови – по-нови красоти:
тук весели долини, там – планини-гиганти,
земята пълна с цвете, небето със брилянти...
Отечество любезно, как хубаво си ти!

II

Коя земя от теб е по-пъстра, по-богата?
Ти сбиращ в едно всички блага и дарове:
хляб, свила, рози, нектар, цветя и плодове;
на Изтока светлика, на Югът аромата;
горите ти са пълни с хармония и хлад,
долините – с трендафил, гърдите – с благодат.
Коя земя от теб е по-пъстра, по-богата?

III

Отечество, не си ли ти достойно за любов?
Кой странник без въздишка можа да те остави?
Кой има сила твоите картини да забрави?
Що нямаш ти? Що липсва под синий ти покров,
в случай, че бог би искал Едема да премести
и своя рай прекрасен при Хемус да намести?
Отечество, не си ли ти достойно за любов?

IV

Ти рай си, да; но кой те прилично оценява?
Не те познават даже децата ти сами
и твоето име свято нерядко ги срами!
Какъв ли свят прекрасен в теб още скрит остава?
Какви ли тайни дремят, богатства, красоти
по твоите долини, поля и висоти?
Ти рай си, да; но кой те прилично оценява?

V

Ах, ний живеем в теб, кат' същи чужденци,
и твоят дивен свят ни не стряска, не привлича.
Рогачът в планините по-много те обича,
по-харно те познават крилатите певци,
но ний не видим нищо, нам нищо ни не трябва,
доволно е, че даваш покривката и хляба,
а ние в тебе, майко, ще умрем чужденци!

БЪЛГАРИЙО, ЖИВЕЙ!

Охулиха те злобно враговете,
прокле те лицемер и фарисей,
но твоята съдба по-ярко свети:
Българийо, живей!

Жестоки рани те покриха, злото
извика с радост: “Тя ще угасней!”
Но ти издигна гордо пак челото –
Българийо, живей!

„Да мре! – решиха на съвет събрани
вразите, – щом за себе по’ милей!...“
Но ти каза: “Не ща да мра, душмани!” –
Българийо, живей!

НА БЪЛГАРИЯ

На теб, Българийо свещенна,
покланям песни си сега.
На твойти рани, кръв безценна,
на твойте жалост и тъга,
на твойте сълзи и въздишки,
на твойте страсти и тепло
и на венеца мъченишки,
що грей на твоето чело.

Прокуден тука, във чужбина,
далеч от твоите гори,
сърцето ми сега проклина
тирана, който те мори.

Приеми тез песни, майко мила,
отек на твоя жален зов
и плод на сладка ти любов,
с коя душа ми си пълнила;
приеми тез песни, пълни с гнев,
кат' вихъра, що пей по друма,
ту жални, кат' шума на Струма
и като горския напев.

О, майко, аз видях тирана,
когато си ръце вапца
в кръвта на твоите деца
и чух как плачеше Балкана
за твойта бъдеща съдба.
Но през червените порои,
що ти проля във таз борба,
аз виждам дните ясни твои
и твойта бъдеща съдба.

Дано таз вяра, туй мечтание
не се разбие в някой брег
и твоят зов да не остане
като в пустинята – без ек.

ИСТОРИЯТА НАША

Историята наша е богата –
историята на новите ни дни,
едва ли миру друга е позната
по толкоз бури, бездни, висини!

Какви преломи, трусове, преврати,
народе, преживя! Какви борби
отчаяни и устреми крилати
има' – какви нечувани съдби!

Дали по някакъв закон върховен
ти трябва в бури да растеш, вирейш?
Или живот, пропуснат в сън вековен,
решил си в кратък срок да изживейш?

ЦАР СИМЕОН

Край Босфора шум се вдига,
лъскал саби, щитове,
ето – Симеон пристига,
воеводи си зове:

„Съберете се, войводи,
храбри орляци безброй;
много войски и народи
паднаха под ножа мой.

Скоро горда Византия
ще да бъде в наша власт;
стягайте се смело вие –
на пристъп ще вода вас!“

В цариградските палати
разтрепера се Роман,
прати дарове богати
в Симеоновия стан.

„Не ща дарове, ни злато! –
гордо викна Симеон, –
мойто царство е богато,
златен е и моят трон.

Сам Роман да се представи,
нека той да проси мир!
Нека поклон ми направи,
пък ще видим по-подир.“

Мъчно, срамно на Романа;
но какво да чини той?
Веч войска му не остана,
нито пък сърце за бой.

И разплакан той излиза
из влахернската врата,
с чудотворническа риза
и с молитва на уста.

И когато той съгледа
българските редове –
още гладни за победа
и за нови боеве,

той падна пред Симеона,
унизено проси мир:
„Остави ми само трона,
давам всичко в тоя вир...“

Шумят войски и войводи,
вей се българският стяг,
Симеон умислен води,
гордо гледа своя враг.

„БАЛКАНСКИЯТ ШЕЙЛОК“

„Балкански Шейлок“ – да, така те назоваха,
о, българский народе!
Веднъж ли злобата въз тебе меч замаха,
снагата ти прободете?

Веднъж ли твоето свещено име, чисто
от кал, калта мърси го?
И твоето чело, под лаврите заристо,
зла клевета черни го?

Кога врази без чест месата ти резаха –
кадяха им тамян!
За твоите хулници те Шейлоци не бяха –
ти Шейлок си назван!

Да искаш своето – не смей, това е гряшно.
Речеш ли: “Прав съм аз,
ограбен съм без срам!” – ще те охулят страшно,
че дръзко дигаш глас.

Щади разбойника – защо да негодуваш,
че бил е твой джелат?
Би трябвало, уви, кинжала да цалуваш,
със твойта кръв облят!

Би трябвало, кат роб, ти да живееш за други,
безпомощен докрай,
плесници давани да считааш за услуги,
да викаш пак: сполай!

ПОКЛОН

Поклон, народе мили,
работник и герой,
с крила, с железни сили,
поклон, народе мой!

Целувам твойта слава,
свещенний подвиг твой,
десницата ти здрава,
поклон народе мой!

Целувам ти венците,
юнако в мир и в бой,
ковач на бъднините,
поклон, народе мой!

ЕЗИКЪТ НАШ

*„О, неразумни и юроде! Поради что се срамиш!...
Ти, Болгарино..., знай своя род и язык!“
Паисий*

О, да, Паисие, речта ти беше права
в ония тъмни дни – и днес е тя такава:
народът наш по труд, по чест, по меч велик –
по липса на любов към своето как е малък –
по робския поклон пред чуждото! – и жалък,
с туй незачитане на родний си език!

Тоз хубавий език, и звучен, и кристален,
във нашия собствен дом е гостенин печален;
във дрипи, настрана стои отритнат днес.
И тоя най-скъп дар помежду даровете,
щит, нас от гибел, смърт пазил през вековете,
не любим, не ценим – на чужди правим чест.

На тоз език и днес се радваме и плачем,
но ний не се гордеем с него, не го тачим –
едва ли пред света не ни докарва срам.
Туй, що е българско, е много долно, диво,
о, чуждото за нас е скъпо и красиво!
О, чуждо любим ний! О, чуждо дайте нам!

Мнозина ли сме ний – пир, път ли сбрал ни тамо –
едничък чужденец намери ли се само,
на неговий език завчас ще загълчим!
И вред си робското разнасяме смирение,
духовна нищета и самоунижение –
от миналите дни печат неизличим!

Език свещен, нам страж и в вековете дални,
чудесно сечиво за творби идеални,
от твоята красота кога ще се омаем?
Съкровище си ти, но то кому е драго?
От всичките блага най-скъпо благо,
най-малко те скъпим, ний даже те не знаем!

Има ли народ, който себе си почита,
светата родна реч така да не зачита?
Паисие, ти бе, но и сега си прав!
Скокни из гроба си, де влезе с жлъч отровен
от нашия срам тогаз, и с глас сърдит, гръмовен
излей връз нас и днес пророчески си гняв!

МОЛИТВА

О, силний Господи, ти, който
от небесата всичко видиш
и земните съдбини с твое
могъщество рушиш и зидиш,

хвърли си взора милостиви
и върху нас – върху народа,
избран за подвизи светливи
в борба за правда и свобода;

избран да бъде здрав как камък
и несломим в беди ужасни,
в нощта да бъде луч и пламък,
и кораб в бурите опасни.

О, господи, прости ръката
въз тоз народ, прости я, моля –
виж, цял е кървав от борбата,
послушен раб на твоята воля.

Не го оставяй и люби го,
той твой е ратник, твой герой е –
нали през вековете пази го
да бъде днес оръдие твое?

„ЕЛАТЕ НИ ВИЖТЕ!“

Все тоз вик ме среща, изпраща по пътя,
по кръчми, по хижи – ума ми размътя.
Отбивам се в селското бедно жилище:
картина плачевна душа ми покъртя!
„Елате ни вижте!“

Под – гола пръст! Смрад, дим, стени окадени,
тъмничен въздух; в полумрак потопени,
човеци и дрипи... На също гноище
лежи скот и стопан, духовно сближени.
„Елате ни вижте!“

Зла бедност! Неволя! Души затъпели,
набръчени булки, деца застарели;
къс ръжено тесто в пушливо огнище
загрява се там за гърла изгладнели.
„Елате ни вижте!“

Тегло, запустение!... Дълбока неволя
живота от радост, от всичко оголя!
Тор мръсен смърди сред трънливо дворйще.
И болести, смърт тук боравят на воля...
„Елате ни вижте!“

И вечно труд тежък, и пот непрестанни –
и пак оскъдица и дни окаялни.
Зло входа за смях и за песни заприщи!
Тук бедност вековна е гост постоялни.
„Елате ни вижте!“

И чупи се воля и дух под хомота
на нужди, в дълбока нощ гасне живота:
ни луч от съзнание под покрива нищи!
Човекът словесни паднал е до скота.
„Елате ни вижте!“

„Елате ни вижте! – той моли и стене, –
вий мъдри велможи, от нази гоени...
На миг напуснете там вашто тържище,
на шум и на фрази, богато платени –
„Елате ни вижте!“

Вий, дето в покой и в палати стоите,
към нас приближете – вий, славни, вий, сити!
Зърнете през нашто изгнило плетище
и може би вам ще настръхнат космите!
„Елате ни вижте!“

Тогаз за народа се бихте смислили
и срам, угризение бихте сетили.
И вашето сърце със болка заби ще.
О, доста на думи сте нази любили –
„Елате ни вижте!“

„РАДЕЦКИ“

*Toi, Liberté, que je chante et que j'adore,
Dirige mon navire sur cette onde...
Lebrun*

Тих бял Дунав се вълнува,
весело шуми
и “Радецки“ гордо плува
по златни вълни.

Но кога се там съзира
козлодуйски бряг,
в парахода рог изсвирва,
развя се байряк.

Млади български юнаци
явяват се там,
на чела им левски знаци,
в очите им плам.

Горд отпреде им застана
младият им вожд –
па каза на капитана
с гол в ръката нож:

– Аз съм български войвода,
момци ми са тез,
ний летиме за свобода
кръв да леем днес.

Ний летим на България
помощ да дадем
и от тежка тирания
да я отървем.

Парахода остави ни,
и по начин благ,
та дружината да мине
на родния бряг.

Капитанът – немец същи –
отказва – тогаз
Ботев люто се намръщи,
вика с бурен глас:

–Туй го искам, не се моля:
всички сте във плян.
Тук се гледа мойта воля,
аз съм капитан!

Чуй, там днеска мре народа
в бой с ужасен враг!
Карай бързо парахода
на българский бряг!

И гласът му става страшен
при тия слова,
немец, бледен и уплашен,
преклони глава.

Бърже парахода плува
към желаний край,
Дунавът се по̀ вълнува,
весело играй.

Много време се измина,
откак не бе носил
храбра българска дружина –
товар за него мил.

А дружината запява
песен зарад бой
и байрака се развява
гордо с лева свой.

Параходът веч' наваля
на милия бряг,
Ботев шапката си сваля,
че говори пак:

–Хайде, братя, излезнете,
тука ще се спрем,
и земята целунете,
дето ще да мрем!

И от радост упоени
пред левския стяг,
всички падат на колени
на светия бряг.

–Братя! – вика им войвода
със гръмовен глас. –
Скоро радостно народа
ще посрещне нас!

Скоро с гръм ще поздравиме
Стара планина,
кървав бой ще заловиме
с турски племена!

Ний във битки не сме вещи,
малко сме на брой,
но сърца ни са горещи –
гладни сме за бой!

Скоро турчин ще изпита
грозната ни мощ:
правдата е нам защита,
левът ни е вожд!

И по цяла околия
глас екна съгрян:
„Да живее България,
смърт на злий тиран!“

СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ

Накрая теглото наше до върха си стигна
и ножът агарянски до кокала опре,
и цял народ отчаян си знамето издигна
оковите да счупи ил' храбро да измре.

Почна̀ се битка люта и черна кръв затече,
между тиран и роб захвана се борба,
омраза петвековна избухна страшно вече,
вулканът с гръм и с лава внезапно закипя!

Полумесецът и кръста люто се сблъскаха,
Балканът разтреперан начена да гърми.
И българските гърди по-силно затуптяха,
и българското име екна по вси страни.

О, храбри панагюрци! О, синове достойни,
във вази е кипяла Асеновата кръв,
вий първи меч дигнахте и пряпорците бойни
и пуснахте на воля Шишмановия лъв!

Задрънкай, гусло моя, гърмете, вий струни,
и звукове по-мили издайте тоз час,
че духове велики имало е между ни,
че бъдеще светло имало и за нас.

Но върлий азиатец, обзет от ярост дива,
великата идея да зарине в гроб,
Сече, гори, поробва, обесва и убива –
по-скоро да смаже въстаналий роб.

И цяла Европа, да спази мир злокобен,
съзира хладнокръвно как падаме и мрем,
и не простира ръце на наш народ поробен,
да го избави вече от срамния плен.

И казва, как мисли за плячка само тлъста:
„Хасан е нам потребен, нам трябва мирът!“
И гледа как полумесец безчести, тъпче кръста
И милиони души как в робство пищят!

Но племето славянско, във мъките калено,
омръзна му да тегли туй иго на светът
и бори се юнашки...на бога уверено,
и гръмогласно вика: „Свобода или смърт!“

ПОСЛЕДНАТА БОРБА

1

За борба часът настана,
за последната борба;
чуите, вече във Балкана
гърми бойната тръба.
Ей пет века, що теглихме,
но да теглим веч не щем;
ако роби се родихме,
волни щеме да умрем.
Хай под знамето народно
с враговете да се бийм,
дор' отечество свободно
най-подиря придобийм!

2

С мъките си нашто племе
доста вълнува светът;
хай пък с подвизи големи
да се чуем този път!
Зарад жертви дойде време,
дом, живот да не жалеим:
злато трябва? – Да дадеме!
Кръв ли трябва? – Да я лейм!
Хай под знамето народно
с враговете да се бийм,
дор отечество свободно
най-подиря придобийм!

3

Смърт, огън, борба жестока,
нищо нас не ни страши,
че на робството ни срока,
видим, вече се свърши.
Нека турчин да изпита
нашата ярост, нашата мощ:
о р е л а е нам защита,
лева ще ни бъде вожд!
Хай под знамето народно
с враговете да се бийм,
дол отечество свободно
най-подиря придобийм!

4

Българино! Робе яден!
Грабвай ножа, лети в бой!
Бъди грозен, безпощаден!
Кръв проливай, не се бой!
Умреш ли, умри със слава!
И ще знайш, кат' влазаш в гроб,
че синът ти, кой остава,
той поне не ще е роб!
Хай под знамето народно
с враговете да се бийм,
дор отечество свободно
най-подиря придобийм!*

**Стиховете са писани през
април 1877 година.*

ХАОСЪТ

В промени живейм светломни,
във трусове страшни живеем,
в преврати здравейм и болеем:
такива земята не помни.

Начала, завети, понятия –
прах всичко! И чувства минават.
Врази се заклетци цалуват
и братя въстават въз братя.

Любов се в омраза превръща
и мъртвото става днес живо,
и правото вчерашно – криво,
заблудата – истина съща.

И, гледам, в страхотната треска
как богове падат, олтари
пустеят; де млади и стари
молили се с вяра до днеска?

Разтърсват се всички основи,
вековни се сгради разтурят,
кумири се дигат, катурят,
да паднат пак – дигат се нови!

Един кумир само остава,
надарен с живот безконечен,
един лик безсмъртен и вечен,
една негаснеюща слава,

една любов, дето не бяга,
една песен, дето не спира,
единствен бог, що не умира –
туй ти си, о, родино драга!

АПАТИЯТА

Бъди герой, пословичен и чуден,
разбивай спънките в живота труден,
от камък имай воля в тоя час,
от стомана обятията,
но тебе пак ще те разбий у нас
апатията.

Клюкарства подли, интриги покрити,
псувни, коварний шепот на глупците –
презирай ги: те немощни са змии,
не бой се от проклятията!
Но завистта с едно ще те убие:
с апатията!

Бъди велик, ти, гений на земята,
свят кат' Христà, прав кат' Сократа;
но да умреш не нужни са у нас
ни яд, нито разпятията:
по-зло оръжие стои в нашта власт:
апатията!

ПУСТОТА

Пустотата в обществото, в главите,
редом царува сън или мраз,
пустота във словата, в душите,
пустота пълни всичко у нас.

Чувства светли, мъртвешки заспали,
на доброто не чуй се гласът,
нов кумир замени идеали
и разчетът владей, не духът!

Трудний път на честта в тръни срасте,
доблестта няма вес, нито ход,
ври борбата на низките страсти,
има шум, ала няма живот.

Прежни рани зарастват безследно,
нови, страшни отварят се веч,
злото дъха на нас с лице бледно,
а ний мислим го още далеч.

Друг път мряхме с възторг, днес не важим.
На приятел, на враг ний не щем
„Аз обичам те!“ – честно да кажем,
„Аз мразя те!“ – без страх да речем.

Всяко нещо ний почваме с трясък.
Крещим: Слава! Народ! Идеал!
А тоз шум, а тоз вик, а тоз блясък,
преплави ги – остава ти кал.

Пущинак на народната почва,
тръни, плевели... Бедна страна!
А животът едвам се започва,
а зората едвам що блесна!

ПРИ ПЪРВИЯ ЗОВ

„Отечество – що е? – Понятие диво
на умове във мухъла заспали.
Завет? – Как тая реч звучи фалшиво!
Дълг? – Вятър, глупост – идеали.

Ний сме човеци века си надрасли.
Брат, чужденец за нас са безразлични.
Да чувствуваме, мислим като вас ли?
Не, предразсъдки нам са неприлични!“

Тъй думаха до вчера те, упити
от дух на отрицание всестранно,
тез млади светоломци упорити...
Но гръмна рат, ревна полето бранно.

И зърнахме ги – лъвовете станали –
как биха се, как мряха в боя тамо
за родина, за дълг, за идеали,
кат' помнеха, че българи са само!

Отцовский дух, що тлеял им в душата –
под пепел въглен жив – пламна, възкръсна
и на утопийте дима разпръсна
при първий зов на родината свята.

СЪЗЕРЦАНИЕ

Кога от родната земя замина,
мен любящите пак ще да ме любят,
кат' знаят що, кого във мене губят,
какъв живот с това сърце изстина,
какъв източник за любов пресъхна,
каква хармония с лирата заглъхна!

О, знам, и в гроба – пак ще да живея,
ще млъкна, но в душите пак ще пея.
Живота любих, но го не окрадох.
Българийо, аз всичко тебе дадох:
душа, сърце, любов, зари небесни,
от теб приети – върнах ти ги в песни.

МОИТЕ ПЕСНИ

И аз на своя ред ще си замина,
трева и мен ще расне над прахът.
Един ще жали, друг ще ме проклина,
но моите песни все ще се четат.

И много имена и лесна слава
годините без жал ще изметат,
ще ги покрие плесен и забрава,
но моите песни все ще се четат.

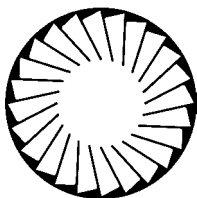
В тях зов се чуй за правда, за свобода,
любов и благи чувства ги красят
и светлий лик на нашата природа,
та моите песни все ще се четат.

В тях вее на Балкана лъхът здрави
и тайните хармоний му звучат,
и гръмът на народните ни слави,
та моите песни все ще се четат.

Във тях душата ми изля се цяла
с най-скъпите си бисери, цветя,
в тях всичко светло, ценно си е дала,
във тях живеј, звънти и тръпне тя.

Не ме смущава див вой на омрази,
не стряска ме на завистта гневът –
спокойно гледам в бъдещето ази:
там моите песни все ще се четат.

Те жив са отклик на духа народни,
а той не мре, и дор' сърца туптят
от скръб и радост в наший край свободни,
и мойте песни все ще се четат.

ИЗДАТЕЛСТВО ХЕЛИОПОЛ

„СЛЕДВАЙ СЪРЦЕТО СИ!“

КНИЖАРНИЦА „НОВОТО БИТИЕ“

София 1000, ул. Хан Крум 7 А /до пл. Славейков/

За контакти: тел. (02) 986-77-73 или 0887 025 404

e-mail: heliopol@abv.bg

Интернет сайтове на Хелиопол:

www.imadrugpat.org

www.heliopol.com

www.beinsa.org

www.7rilskiezera.com

Верига книжарници Пингвините

Книжна борса Балкан, (издателство „Май“)

Книжна борса – полиграфически, Дилок

Книжарница Новото Битие тел. 02 986 77 73

Книжарница Астеля тел. 02 981 10 58

Книжарница Новата Епоха тел. 02 981 32 79

Книжарница Елрид тел. 02 986 71 26

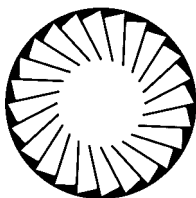
Пловдив, верига книжарници „Нанси“

Пловдив, Цар Иван Александър № 16,

учебникарница „Чапъра“, тел. 63-36-59

Книжарница „Универсум“, гр. Варна

Цена 3 лв.

ИЗДАТЕЛСТВО ХЕЛИОПОЛ

„СЛЕДВАЙ СЪРЦЕТО СИ!“

КНИЖАРНИЦА „НОВОТО БИТИЕ“

София 1000, ул. Хан Крум 7 А /до пл. Славейков/

За контакти: тел. (02) 986-77-73 или 0887 025 404

e-mail: heliopol@abv.bg

Интернет сайтове на Хелиопол:

www.imadrugpat.org

www.heliopol.com

www.beinsa.org

www.7rilskiezera.com

Верига книжарници Пингвините

Книжна борса Балкан, (издателство „Май“)

Книжна борса – полиграфически, Дилок

Книжарница Новото Битие тел. 02 986 77 73

Книжарница Астеля тел. 02 981 10 58

Книжарница Новата Епоха тел. 02 981 32 79

Книжарница Елрид тел. 02 986 71 26

Пловдив, верига книжарници „Нанси“

Пловдив, Цар Иван Александър № 16,

учебникарница „Чапъра“, тел. 63-36-59

Книжарница „Универсум“, гр. Варна

Цена 5 лв.